

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί Προλόγου	7
---------------------	---

Κεφάλαιο Εισαγωγικό

ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΚΡΟ-ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

I. Κριτική Ανάλυση και Συγγραφική Σύνθεση	13
II. Λογοτεχνικές και Κειμενογλωσσολογικές Θεωρίες	14
Α. Η Φιλολογική Ερμηνευτική Θεωρία	20
Β. Η Φορμαλιστική Θεωρία	24
Γ. Η Δομιστική Θεωρία	29
Δ. Η Νεοκριτική Θεωρία	34
Ε. Η Θεωρία της Αισθητικής της Πρόσληψης και της Ανταπόκρισης	38
Στ. Η Κειμενογλωσσολογική Θεωρία	45
Βιβλιογραφία	49

Κεφάλαιο Πρώτο

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

I. Ιστορική Ανασκόπηση του Μαθήματος της Έκθεσης	55
Α. Η Γραπτή Έκθεση κατά το Παρελθόν	55
Β. Η Γραπτή Έκθεση στο Νεοελληνικό Σχολικό Σύστημα	60
Γ. Τα Νέα Προγράμματα Σπουδών για το Δημοτικό Σχολείο	62
Δ. Μία Πρόταση Εφαρμογής των Νέων Προγραμμάτων Σπουδών	63
II. Οι Δυσκολίες του Γραπτού Λόγου	65
III. Επιδιώξεις και Επιδράσεις του Γραπτού Λόγου	68
Α. Η Συμβολή του Γραπτού Λόγου στην Ανάπτυξη της Κριτικής Σκέψης	69
Β. Η Συμβολή του Γραπτού Λόγου στην Προώθηση της Σχολικής Γνώσης	75
Γ. Η Συμβολή του Γραπτού Λόγου στην Κοσμοαντίληψη και την Εγωταυτότητα	78
IV. Ανακεφαλαίωση	79
Βιβλιογραφία	80

Κεφάλαιο Δεύτερο

ΜΟΝΤΕΛΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΓΡΑΠΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

I. Η Αναγκαιότητα Ταξινόμησης των Μοντέλων	89
II. Μοντέλα Περιεχομένου	91
Α. Γενικές Θέσεις	91
Β. Το Παραδοσιακό Μοντέλο	92
Γ. Το Γραμματικο-συντακτικό Μοντέλο	93
Δ. Το Μοντέλο Μιμητικής και Καθοδηγούμενης Γραφής	94
Ε. Το Κειμενοκεντρικό Μοντέλο	96
III. Διαδικαστικά Μοντέλα Παιδαγωγικής Προέλευσης	100
Α. Από το Περιεχόμενο στη Διαδικασία	100
Β. Το Μοντέλο της Ελεύθερης Έκφρασης	101
Γ. Το Μοντέλο της Δημιουργικής Γραφής	107
IV. Διαδικαστικά Μοντέλα Ψυχολογικής Προέλευσης	109
Α. Η Ψυχολογία του Γραπτού Λόγου	109
Β. Η Κατεύθυνση των Αναπτυξιακών Επιπέδων	111
Γ. Η Κατεύθυνση των Διαδικαστικών Φάσεων	111
Δ. Η Κατεύθυνση των Νοητικο-γλωσσικών Σχέσεων	114
V. Μοντέλα Πλαισίου	117
Α. Γενικές Θέσεις	117
Β. Εποικοδομιστικά Μοντέλα Κοινωνικής Ένταξης	119
Γ. Μοντέλα Ενσωμάτωσης του Γραψίματος σε όλα τα Μαθήματα	120
Δ. Κοινωνικο-Επιστημικά Μοντέλα	122
VI. Ανακεφαλαίωση	124
Βιβλιογραφία	126

Κεφάλαιο Τρίτο

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

I. Η Αναγκαιότητα μιας Κειμενο-διδακτικής Θεωρίας	135
II. Οι Συνιστώσες της Κειμενικής Επικοινωνίας	137
Α. Κείμενο, το Προϊόν της Γραφής	139
Β. Συγγραφέας, το Υπο-κείμενο της Γραφής	143
Γ. Αναγνώστης, το Αντι-κείμενο της Γραφής	150
Δ. Συγ-κείμενο, Περι-κείμενο και Δια-κείμενο, τα Πλαίσια της Γραφής ..	155
III. Σύνθεση Κειμενο-διδακτικής Θεωρίας της Συγγραφής	160
IV. Εφαρμογές της Κειμενο-διδακτικής Θεωρίας	161
V. Κειμενοκεντρικό-διαδικαστικό Μοντέλο	162
Α. Διαλεκτική Σύνθεση Στοιχείων	162
Β. Θεωρητικές Βάσεις του Κειμενοκεντρικού-διαδικαστικού Μοντέλου ..	165
Γ. Παραδοχές του Κειμενοκεντρικού-διαδικαστικού Μοντέλου	168

VI. Η Διαδικασία στο Προτεινόμενο Μοντέλο	173
Α. Προ-συγγραφικές, Συγγραφικές και Μετα-συγγραφικές Φάσεις	173
Β. Οι Δύο Εγρέφαλοι και οι Επτά Φάσεις	176
VII. Το Διδακτικό Πλαίσιο της Φθίνουσας Καθοδήγησης	177
Α. Άμεσες και Έμμεσες Μορφές Παιδαγωγικής	177
Β. Σταδιακή Εισαγωγή στις Πρακτικές του Προτεινόμενου Μοντέλου ...	180
Γ. Ομαδοκεντρικό Πλαίσιο για την Κειμενοκεντρική Διδασκαλία	187
VIII. Ανακεφαλαίωση	191
Βιβλιογραφία	192

Κεφάλαιο Τέταρτο

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΚΕΝΤΡΙΚΟ-ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

I. Τα Τρία Στάδια και οι Επτά Φάσεις του Μοντέλου	199
II. Προσυγγραφικό Στάδιο: Φάση Αυθεντικοποίησης Κειμένου	203
Α. Επιλογή του Θέματος	204
Β. Προθετικότητα του Κειμένου	205
Γ. Αποδέκτες του Κειμένου	208
Δ. Επιλογή Κειμενικού Είδους	211
III. Προσυγγραφικό Στάδιο: Φάση Παραγωγής Ιδεών	213
Α. Παραγωγή Ιδεών με Τεχνικές Καθοδήγησης	215
Β. Τεχνικές Παραγωγής Ιδεών με Τεχνικές Ελεύθερης Καθοδήγησης ...	235
IV. Προσυγγραφικό Στάδιο: Φάση Οργάνωσης Ιδεών	240
V. Κυρίως Συγγραφικό Στάδιο: Φάση Αρχικής Κειμενοποίησης	243
VI. Ανακεφαλαίωση	247
Βιβλιογραφία	249

Κεφάλαιο Πέμπτο

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΚΕΝΤΡΙΚΟ-ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΤΑΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

I. Η Αναγκαιότητα του Μετασυγγραφικού Σταδίου	255
II. Μετασυγγραφικό Στάδιο: Φάση Βελτίωσης Αρχικού Κειμένου	256
Α. Η Επεξεργασία και Βελτίωση ως Φάση της (μετα)Συγγραφικής Διαδικασίας	256
Β. Βελτιώσεις στο Επίπεδο των Λέξεων	258
Γ. Βελτιώσεις στο Επίπεδο της Πρότασης	263
Δ. Βελτιώσεις στο Επίπεδο της Παραγράφου	267
Ε. Βελτιώσεις στο Επίπεδο Μακροδομής του Κειμένου	273
III. Μορφές και Φορείς Επεξεργασίας και Βελτίωσης	275

A. Τεχνική Αυτο-βελτίωσης	275
B. Τεχνική Αλληλο-βελτίωσης	276
Γ. Οι Διορθώσεις του Εκπαιδευτικού	282
IV. Μετασυγγραφικό Στάδιο: Φάση Τελικής Επιμέλειας	284
V. Μετασυγγραφικό Στάδιο: Φάση Αξιολόγησης	285
A. Η Προβληματική της Αξιολόγησης του Γραπτού Λόγου	285
B. Τομείς, Μορφές και Κριτήρια Αξιολόγησης του Γραπτού Λόγου	286
Γ. Ολιστική Αξιολόγηση της Επικοινωνιακής Καταλληλότητας του Κειμένου	288
Δ. Αξιολόγηση της Νοηματικής Συνεκτικότητας του Κειμένου	289
Ε. Αξιολόγηση της Πληροφοριακής Πληρότητας του Κειμένου	290
Στ. Αξιολόγηση της Γλωσσικής Συνοχής του Κειμένου	291
Z. Δείκτες Αναλυτικής Αξιολόγησης του Κειμένου	292
Η. Η Μεταγνωστική Αξιολόγηση Διαδικασιών	294
VI. Ανακεφαλαίωση	294
Βιβλιογραφία	296

Κεφάλαιο Έκτο

ΚΕΙΜΕΝΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

I. Η Επικοινωνιακότητα του Γραπτού Λόγου	301
A. Η Κοινωνική Φύση και ο Επικοινωνιακός Ρόλος των Κειμένων	301
B. Η Επικοινωνιακή Διδακτική Προσέγγιση	303
II. Η Κειμενικότητα του Γραπτού Λόγου	305
A. Η Γραμματική των Κειμένων	305
B. Δομικά Στοιχεία και Σχήμα Υπερδομής των Κειμένων	307
Γ. Γλωσσική Συνοχή των Κειμένων	310
Δ. Νοηματική Συνεκτικότητα	314
Ε. Ο Λειτουργικός και ο Δεσμευτικός Ρόλος της Υπερδομής	314
III. Η Διακειμενικότητα του Γραπτού Λόγου	315
IV. Τυπολογία και Σειρά Διδασκαλίας Κειμενικών Ειδών	318
A. Τυπολογία και Ταξινόμηση των Σχολικών Κειμένων	318
B. Βαθμός Δυσκολίας και Σειρά Διδασκαλίας των Κειμενικών Ειδών	323
V. Το Θεατρικό Εργαστήριο Παραγωγής Γραπτού Λόγου	328
VI. Οι Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές στο Γραπτό Λόγο	329
VII. Ανακεφαλαίωση	332
Βιβλιογραφία	334

Κεφάλαιο Έβδομο
ΤΑ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

I. Έννοια και Σπουδαιότητα του Αφηγηματικού Λόγου	343
II. Κείμενα Βιωματικής Αναδιήγησης	345
Α. Η Θέση τους στη Σχολική Θεματολογία	345
Β. Διδακτικές Παρεμβάσεις για τη Βελτίωση του Αρχικού Κειμένου	348
Γ. Διδακτικές Παρεμβάσεις για την Ανάπτυξη του Αρχικού Κειμένου ...	349
III. Κείμενα Αναπτυγμένης Αφήγησης	356
Α. Ορισμοί της Αναπτυγμένης Αφήγησης	356
Β. Τα Δομικά Στοιχεία του Αφηγηματικού Κειμένου	356
Γ. Ο Λόγος και η Περιγραφή στην Αφήγηση	363
Δ. Ο Χρόνος και ο Αφηγητής	364
Ε. Φύση και Χρήση της Αφηγηματικής Υπερδομής	364
ΣΤ. Πλαίσιο, Θέμα, Μύθος, Πλοκή και Μήνυμα	367
Ζ. Η Έκφραση στα Αφηγηματικά Κείμενα	368
Η. Δοκιμαστική Εφαρμογή της Αφηγηματικής Υπερδομής	368
IV. Ανακεφαλαίωση	371
Βιβλιογραφία	373

Κεφάλαιο Όγδοο
ΤΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

I. Ορισμός και Ταξινόμηση των Περιγραφικών Κειμένων	377
II. Η Απεικονιστική Περιγραφή στη Λογοτεχνία	379
Α. Ορισμός, Δομικά Στοιχεία και Άξονες Απεικονιστικής Περιγραφής ..	379
Β. Η Υπερδομή Κειμένων Απεικονιστικής Περιγραφής	382
Γ. Οργάνωση της Περιγραφικής Διαδικασίας	386
Δ. Περιγραφή Αντικειμένων	388
Ε. Περιγραφή Οικοδομημάτων	392
ΣΤ. Περιγραφή Ζώων	393
Ζ. Περιγραφή Φυτών	397
Η. Περιγραφή Τόπων και Χώρων	399
Θ. Περιγραφή Προσώπων	404
III. Η Αφηγηματική Περιγραφή Δραστηριοτήτων	409
Α. Έννοια της Αφηγηματικής Περιγραφής	409
Β. Περιγραφή Κοινωνικών Δραστηριοτήτων ή Εθιμικών Εκδηλώσεων ...	410
Γ. Περιγραφή Φυσικών Φαινομένων	412
IV. Η Ειδησιογραφική Περιγραφή	413
Α. Έννοια Ειδησιογραφικής Περιγραφής	413
Β. Υπερδομή Ειδησιογραφικής Περιγραφής	414
V. Η Διαδικαστική Περιγραφή στην Τεχνολογία	416

A. Έννοια της Διαδικαστικής Περιγραφής	416
B. Διδακτική Χρήση της Διαδικαστικής Περιγραφής	416
Γ. Δομικά Στοιχεία Κειμένων Διαδικαστικής Περιγραφής	417
VI. Ανακεφαλαίωση	418
Βιβλιογραφία	419

Κεφάλαιο Ένατο

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

I. Έννοια, Είδη και Ταξινόμηση Μονοσημικών Κειμένων	421
A. Έννοια και Σπουδαιότητα των Μονοσημικών Κειμένων	421
B. Είδη και Ταξινόμηση των Μονοσημικών Κειμένων	422
II. Τα Πραγματολογικά Κείμενα	423
A. Φύση των Πραγματολογικών Κειμένων	423
B. Δομικά Στοιχεία Πραγματολογικών Κειμένων	424
Γ. Είδη Πραγματολογικών Κειμένων	425
Δ. Υπερδομή Κειμένων Σκόπιμης Δράσης	426
E. Υπερδομή Κειμένων Ανάλυσης Καταστάσεων	428
Στ. Υπερδομή Επεξηγηματικής Περιγραφής	432
Ζ. Υπερδομή Κειμένων Αιτιοκρατικής Επεξήγησης, Αξιακής Αποτιμής και Δεοντολογικής Τεκμηρίωσης	433
Η. Υπερδομή Κειμένων Ανάπτυξης Εννοιών	436
Θ. Υπερδομή Κειμένων Σύγκρισης	437
III. Τα Επιχειρηματολογικά Κείμενα	439
A. Φύση και Φάσεις Ανάπτυξης του Επιχειρηματολογικού Λόγου	439
B. Επίπεδο Θέσης	440
Γ. Επίπεδο Αντιπαράθεσης Θέσης και Αντίθεσης	442
Δ. Επίπεδο Διαλεκτικής Σύνθεσης Θέσης και Αντίθεσης	447
E. Η Θέση του Επιχειρηματολογικού Λόγου στην Εκπαίδευση	450
Στ. Τα Δομικά Στοιχεία και η Υπερδομή των Επιχειρηματολογικών Κειμένων	452
Ζ. Τα Επιχειρηματολογικά Κείμενα των Μαθητών	456
IV. Κείμενα Ιδιωτικής Επικοινωνίας	459
A. Φύση και Είδη Κειμένων Ιδιωτικής Επικοινωνίας	459
B. Η Επιστολή	460
Γ. Η Πρόσκληση	461
V. Ανακεφαλαίωση	461
Βιβλιογραφία	463

Κεφάλαιο Δέκατο
ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

I. Ορισμός και Ειδολογική Ταυτότητα της Περίληψης	467
Α. Ορισμός Περίληψης	467
Β. Ειδολογική Ταυτότητα	467
Γ. Η Περίληψη ως Μετακείμενο	468
II. Είδη Περίληψης	469
Α. Αναπαραγωγικές Περίληψεις	470
Β. Δοκιμασικές Περίληψεις	471
III. Σπουδαιότητα και Δυσκολίες της Περίληψης	472
Α. Η Μαθησιακή Σπουδαιότητα της Περίληψης	472
Β. Η Χρηστική Σπουδαιότητα της Περίληψης	474
Γ. Οι Δυσκολίες της Περίληψης	476
IV. Η Διδακτική της Περίληψης	481
Α. Πρώτο Βήμα: Ανάλυση και Ταξινόμηση των Πληροφοριακών Μονάδων	484
Β. Δεύτερο Βήμα: Επιλογή Κύριων Σημείων και Διαγραφή Δευτερευόντων	485
Γ. Τρίτο Βήμα: Μετασχηματισμοί Πύκνωσης Ουσιωδών με Χρήση Τεχνικών	488
Δ. Τέταρτο Βήμα: Γλωσσική Απόδοση των Μετασχηματισμών	490
Ε. Πέμπτο Βήμα: Αναδιοργάνωση της Δομής του Αρχικού Κειμένου	491
V. Τεχνικές για Περίληψη Παραγράφων	493
Α. Τεχνική Διαγραφής Επουσιωδών και Αξιοποίησης Θεματικής Πρότασης	493
Β. Τεχνική Καταγραφής και Σύνθεσης των Σημαντικών Πληροφοριών . . .	497
Γ. Τεχνική Ενωσιολογικής Αναγωγής	498
Δ. Τεχνική Αναγωγής Μορφών Δράσης στο Τελικό Αποτέλεσμα	500
Ε. Τεχνική της Λεκτικής Πρόξης	501
ΣΤ. Τεχνική της Λογικής Κρίσης	503
VI. Τεχνικές για Περίληψη Εκτενών Κειμένων	504
Α. Τεχνική της Αφηγηματικής Υπερδομής	504
Β. Τεχνική Σύνθεσης Θεματικής Πρότασης	505
Γ. Τεχνική Ανάδειξης Θεματικών Αξόνων και Εντοπισμού Λέξεων Κομβικών	509
Δ. Τεχνική Υπερδομής Πραγματολογικών Κειμένων	511
VII. Σχηματικές Περιλήψεις	515
VIII. Αξιολόγηση της Περίληψης	518
IX. Ανακεφαλαίωση	519
Βιβλιογραφία	520
 Ευρετήριο Όρων και Ονομάτων	 523